

Råderetskatalog Bolbrohaven

Indhold

RÅDERETTEN

Lejet men helt dit eget	3
Forbedringer og forandringer	3
Udenfor eller indenfor boligen	3
Hvidevarer er ikke omfattet af råderetten	3
Om installationsretten	4
Hvad skal du gøre	4

HVILKE REGLER GÆLDER I DIN AFDELING?

Forbedringer	5
Forandringer	7

ØKONOMISK GODTGØRELSE VED FRAFLYTNING

Betingelser	9
Hvordan beregner man godtgørelsen?	9
Udbetaling af godtgørelse	9

DEN KOLLEKTIVE RÅDERET - NÅR AFDELINGEN BETALER

Muligheder i din afdeling	10
---------------------------------	----

LOVGRUNDLAGET/REGLERNES GODKENDELSE

Lovgrundlaget	12
Reglernes godkendelse	12

Råderetten

LEJET MEN HELT DIT EGET!

Du har gode muligheder for at ændre din lejebolig, så den passer til netop dine ønsker og behov. Reglerne for at ændre din bolig er fastsat af afdelingsmødet i din afdeling og af dit boligselskab.

Hvis du mener, at der skal laves om på reglerne, så skal du stille forslag til afdelingsmødet om ændring af råderetsreglerne.

FORBEDRINGER OG FORANDRINGER

I reglerne om råderet skelnes der mellem forbedringer og forandringer.

Hvis du laver en forbedring af boligen, så betyder det:

- At du ikke skal føre forholdene tilbage til det oprindelige, når du flytter.
- At du vil være berettiget til en økonomisk godtgørelse, hvis du flytter inden for en nærmere bestemt periode.

Hvis du laver en forandring af din bolig, så betyder det:

- At der kan blive stillet krav om, at du fører forholdene tilbage til det oprindelige, når du flytter (reetableringspligt).
- At du ikke vil være berettiget til økonomisk godtgørelse, når du flytter.

UDENFOR ELLER INDENFOR BOLIGEN

I reglerne om råderet skelner man også mellem arbejder, der udføres udenfor og indenfor boligen.

Reglerne for at forandre eller forbedre udenfor boligen (fx i haven) fastsættes af afdelingsmødet. Hvis afdelingsmødet ikke har godkendt, at man f.eks. må opsætte udestuer eller overdække sin hoveddør, så er det ganske enkelt ikke tilladt.

Hvis du derimod ønsker at lave om indenfor boligen, så er det dit boligselskab, der skal tage stilling til ansøgningen.

Afdelingsmødet i din afdeling kan godt fastsætte nogle retningslinjer, men hvis afdelingsmødet ikke har taget stilling til, om man f.eks. må lave en hems i boligen, så er det op til boligselskabet at tage stilling til forholdet.

HVIDEVARER ER IKKE OMFATTET AF RÅDERETTEN

Hvis du ønsker at installere fx en vaskemaskine i din bolig, så kan du ikke bruge råderettens regler. Du skal i stedet bruge den såkaldte "installationsret".

Det betyder, at du selv ejer hvidevarerne og selv skal vedligeholde dem. Når du flytter, skal hvidevarerne fjernes, og der kan blive stillet krav om reetablering, hvis du fx har fjernet et køkkenskab for at få plads til en vaskemaskine.

OM INSTALLATIONSRETEN

Installationsretten giver dig ret til at installere fx vaske- eller opvaskemaskine i din bolig. Boligselskabet kan kun modsætte sig installationen, hvis fx el- eller afløbskapaciteten er for ringe.

Du ejer selv de installationer, som udføres efter disse regler. Du står selv for al vedligeholdelse, og du er erstatningsansvarlig for eventuelle skader på ejendommen som følge af installationerne. Der kan derfor blive stillet krav om, at du tegner de fornødne forsikringer.

HVAD SKAL DU GØRE?

Uanset, om du vil forandre eller forbedre din bolig og uanset, om du bruger råderetten eller installationsretten, så skal du anvende følgende fremgangsmåde:

1. Du skal skriftligt meddele ejendomskontoret, hvilke arbejder du kunne tænke dig at udføre.
2. Hvis du ønsker at forandre din bolig, eller gøre brug af installationsretten, så vil ejendomskontoret ofte kunne behandle sagen og ganske hurtigt give dig en tilladelse eller et afslag.
3. I andre tilfælde – og altid, når det handler om forbedringsarbejder – vil ejendomskontoret videregive din sag til Domea.dk, som behandler sagen. Domea.dk opkræver et honorar for behandling af råderetssager. Oplysning om honorarets størrelse kan fås ved henvendelse til Domea.dk

4. Du modtager herefter tilladelse eller afslag fra Domea.dk. En tilladelse vil normalt også indeholde en nærmere beskrivelse af de krav og betingelser, som boligselskabet stiller.
5. Arbejderne må ikke sættes i gang, før du har modtaget en tilladelse.
6. Hvis du ikke har modtaget svar fra ejendomskontoret eller Domea.dk indenfor 8 uger (juli måned undtaget), så kan du betragte det som en tilladelse til at gennemføre arbejderne.

Dette gælder dog ikke for arbejder efter "installationsretten", hvor du skal have skriftlig godkendelse.

Hvilke regler gælder i din afdeling?

FORBEDRINGER

I skemaerne nedenfor er der nogle krydser, som beskriver de nærmere betingelser, der gælder, hvis du vil forbedre din bolig.

A Kommunen skal godkende denne forbedring. Det er normalt Domea.dk, der sørger for at få de nødvendige godkendelser, men du skal betale eventuelle omkostninger til f.eks. byggetilladelse.

B Den nuværende installation og/eller bygningsdel kan have en værdi, som vil blive modregnet i dine udgifter til forbedringen.

C Forbedringen giver afdelingen øgede udgifter til vedligeholdelse og/eller forsikring. Du skal dække disse udgifter gennem et månedligt tillæg til huslejen eller en forhøjelse af din månedlige husleje.

D Alle forbedringsarbejder giver dig ret til økonomisk godtgørelse når du flytter, men din godtgørelse reduceres år for år. Nogle arbejder afskrives over 10 år, mens andre giver ret til godtgørelse i op til 20 år. I kolonne "D" er afskrivningsperioden angivet.

FORBEDRINGER INDENFOR BOLIGEN	A	B	C	D
Forbedring af køkken efter godkendt standard (kontakt ejendomskontoret for nærmere oplysninger)		x		15 år
Forbedring af køkken (udenfor standard).		x	x	10 år
Forbedring af badeværelse efter godkendt standard (Kontakt ejendomskontoret) for nærmere oplysninger).		x		15 år
Forbedring af badeværelse (udenfor standard)		x	x	10 år
Modernisering af elinstallationer (herunder etablering af HPFI-relæ)				15 år
Etablering af hems i stue efter godkendt standard (kontakt ejendomskontoret for nærmere oplysninger)			x	20 år

Hvis du ønsker at foretage forbedringer indenfor boligen, som ikke er beskrevet ovenfor, så ret skriftlig henvendelse til ejendomskontoret.

FORBEDRINGER UDENFOR BOLIGEN	A	B	C	D
Etablering af udestue efter godkendt standard (kontakt ejendomskontoret for nærmere oplysninger)	x		x	20 år
Etablering af drivhus i baghave efter godkendt standard (max. 6m ² , dog endehuse max. 10m ²)				
Etablering af skur/udhus efter godkendt standard (kontakt ejendomskontoret for nærmere oplysninger)	x		x	20 år
Overdækning af terrasse efter godkendt standard (kontakt ejendomskontoret for nærmere oplysninger)	x		x	20 år

Hvis du ønsker at foretage forbedringer udenfor boligen, som ikke er beskrevet ovenfor, så stil forslag til afdelingsmødet om ændring af reglerne.

- A Kommunen skal godkende denne forbedring. Det er normalt Domea.dk, der sørger for at få de nødvendige godkendelser, men lejer skal betale eventuelle omkostninger til f.eks. Byggetilladelse.
- B Den nuværende installation og/eller bygningsdel kan have en værdi, som vil blive modregnet i udgifter til forbedringen.
- C Forbedringen giver afdelingen øgede udgifter til vedligeholdelse og/eller forsikring. Lejer skal dække disse udgifter gennem et månedligt tillæg til huslejen eller en forhøjelse af den månedlige husleje.
- D Alle forbedringsarbejder giver dig ret til økonomisk godtgørelse når man flytter, men godtgørelsen reduceres år for år. Nogle arbejder afskrives over 10 år, mens andre giver ret til godtgørelse i op til 20 år. I kolonne "D" er afskrivningsperioden angivet.

FORANDRINGER

I skemaerne nedenfor er der nogle krydser, som beskriver de nærmere betingelser, der gælder, hvis du ønsker at forandre noget i eller ved din bolig.

A Hvis du udfører denne forandring, så skal du ikke retablere ved fraflytning.

B Hvis du udfører denne forandring, så skal du retablere ved fraflytning, så lejemålet fremstår i oprindelig stand.

C Der kan stilles krav om indbetaling af et depositum til sikkerhed for betaling af reetableringsudgifterne ved fraflytning.

D Kommunen skal godkende denne forandring. Det er Domea.dk, der sørger for at få de nødvendige godkendelser, men du skal betale eventuelle omkostninger til fx byggetilladelse.

FORANDRINGER INDENFOR BOLIGEN	A	B	C	D
Udskiftning af oprindeligt parketgulv til plankegulv efter ejendomskontorets anvisninger	x			
Udlægning af linoleumsgulv i køkken og/eller entré efter ejendomskontorets anvisninger	x			
Udskiftning af blandingsbatterier/sanitet til godkendt standardmodel (kontakt ejendomskontoret for nærmere oplysninger)	x			
Udskiftning af blandingsbatterier/sanitet (udenfor standard)		x	x	
Fjernelse af skillevæg mellem entre og køkken (kontakt ejendomskontoret for nærmere oplysninger)	x			
Fjernelse af skillevægge mellem 2 små rum/eller skillevæg mellem lille rum og stort rum på 1. sal (kontakt ejendomskontoret for nærmere oplysninger) Efter sammenlægning af rum skal den ene dør blændes! Gulvet skal forlænges med samme materialer som det øvrige gulv	x			x
Fjernelse af øvrige skillevægge (kontakt ejendomskontoret for nærmere oplysninger)		x	x	
Opsætning af trælofter (kontakt ejendomskontoret for nærmere oplysninger)	x			

Hvis du ønsker at foretage forandringer indenfor boligen, som ikke er beskrevet ovenfor, så ret skriftlig henvendelse til ejendomskontoret.

FORANDRINGER UDENFOR BOLIGEN	A	B	C	D
Opsætning af flagstang (max. 8 meter høj og mindst 4 meter fra skel til nabo)		x	x	
Opsætning af legehus efter ejendomskontorets anvisninger, max. 6m ² (incl.terrasse) og max. højde 180 cm.		x	x	
Normal terrænregulering i have efter ejendomskontorets anvisninger	x			
Anden terrænregulering – herunder etablering af stenhøje, vandbassiner, "japansk have" eller lignende (kontakt ejendomskontoret for nærmere oplysninger)		x	x	
Træterrasse kan godkendes. Arbejdet udføres efter servicecentrets anvisninger.		x	x	
Opsætning af læhegn efter godkendt standard. (kontakt ejendomskontoret for nærmere oplysninger)	x			
Opsætning af markise efter ejendomskontorets anvisninger.		x	x	

Hvis du ønsker at foretage forandringer udenfor boligen, som ikke er beskrevet ovenfor, så stil forslag til afdelingsmødet om ændring af reglerne.

Al vedligeholdelse af forandringer udenfor boligen påhviler den enkelte lejer. Boligselskabet kan kræve forandringerne fjernet/reableret med henvisning til mangelfuld vedligeholdelse.

- A Hvis du udfører denne forandring, så skal du ikke retablere ved fraflytning
- B Hvis du udfører denne forandring, så skal du retablere ved fraflytning, så lejemålet fremstår i oprindelig stand
- C Der kan stilles krav om indbetaling af et depositum til sikkerhed for betaling af reableringsudgifterne ved fraflytning
- D Kommunen skal godkende denne forandring. Det er Domea.dk, der sørger for at få de nødvendige godkendelser, men du skal betale eventuelle omkostninger til f.eks. byggetilladelse.

Økonomisk godtgørelse ved fraflytning

BETINGELSER

Hvis du har udført forbedringer af din bolig, så har du mulighed for at få økonomisk godtgørelse, når du flytter indenfor afskrivningsperioden.

For at få godtgørelse, skal du overholde følgende regler:

- Forbedringsarbejdet skal anmeldes til Domea.dk, inden du går i gang.
- Arbejderne skal være rimelige og hensigtsmæssige og må ikke fratage boligen dens karakter af almen bolig (spabade og massive granitbordplader kan fx ikke forventes godkendt).
- Der kan ikke ydes godtgørelse for særligt energiforbrugende installationer.
- Godtgørelse kan kun beregnes på baggrund af dokumenterede udgifter til momsregistrerede virksomheder. Du kan ikke få godtgørelse for "værdien af eget arbejde".
- Når arbejderne er udført, skal du udarbejde et foreløbigt byggeregnskab, som skal godkendes af Domea.dk. Du kan få en regnskabsblanket på ejendomskontoret eller ved henvendelse til Domea.dk.
- Når Domea.dk har godkendt regnskabet vil der blive udarbejdet et tillæg til din lejekontrakt. Først når du har underskrevet og returneret tillægget, vil du være berettiget til godtgørelse ved fraflytning.

HVORDAN BEREGNER MAN GODTGØRELSEN?

Godtgørelsen beregnes på baggrund af dine dokumenterede udgifter til forbedringen (byggeregnskabet).

Du kan maksimalt få godkendt et godtgørelsesbeløb på kr. 143.632,00 for dine forbedringer (dette gælder ikke køkken og badeværelse). Dette gælder uanset, om du udfører én eller flere forbedringer. Du kan få godtgørelse for flere forbedringer i samme bolig, selvom arbejderne ikke er udført samtidig. For køkkener er maksimumbeløbet kr. 200.000,00 og for badeværelse er maksimumbeløbet kr. 150.000. Den samlede godtgørelse kan aldrig overstige maksimumbeløbet på kr. 200.000,00 incl. køkken og badeværelse. Det nævnte beløb er opgjort i 2023-niveau og reguleres én gang årligt med udviklingen i Danmarks Statistiske nettopris indeks.

UDBETALING AF GODTGØRELSE

Godtgørelsen falder bort efter udløbet af den aftalte afskrivningsperiode. Godtgørelsen falder med lige store månedlige dele i afskrivningsperioden. Hvis afskrivningsperioden fx er 10 år, så falder godtgørelsen med 1/120 pr. måned.

Den kollektive råderet når afdelingen betaler

Afdelingsmødet kan beslutte at give beboerne mulighed for individuelt at forbedre deres boliger efter "den kollektive råderet".

I den kollektive råderet er det afdelingen, som betaler udgifterne til forbedringsarbejderne, og beboeren skal herefter betale et tillæg til huslejen i en nærmere fastsat periode. Ordninger af denne art skal godkendes af afdelingsmødet, af boligselskabets bestyrelse og af kommunen, inden de træder i kraft.

MULIGHEDER I DIN AFDELING

I din afdeling er der mulighed for at foretage følgende forbedringsarbejder efter den kollektive råderet:

Modernisering af køkkener:

- Maksimalt kr. 200.000 pr. lejemål
- Ordningen er godkendt til at omfatte maksimalt 20 moderniseringssager
- Der betales tillæg til huslejen i 10 år
- Det forventede maksimale månedlige lejetillæg er kr. 2422,00
- Afdelingen forestår og betaler for nødvendig modernisering af elinstallationer i forbindelse med køkkenmoderniseringen

Modernisering af badeværelser:

- Maksimalt kr. 150.000 pr. lejemål
- Ordningen er godkendt til at omfatte maksimalt 30 moderniseringssager
- Der betales tillæg til huslejen i 15 år
- Det forventede maksimale månedlige lejetillæg er kr. 1403,00
- Afdelingen forestår og betaler for delvis udskiftning af faldstamme samt fjernelse af badekar i forbindelse med badeværelsesmoderniseringen

Den kollektive råderet når afdelingen betaler

MULIGHEDER I DIN AFDELING (fortsat)

I din afdeling er der mulighed for at foretage følgende forbedringsarbejder efter den kollektive råderet:

Etablering af tagaltan efter godkendt standard:

- Maksimalt kr. 80.000 pr. lejemål
- Ordningen er godkendt til at omfatte maksimalt 30 moderniseringer
- Der betales tillæg til huslejen i 15 år
- Det forventede maksimale månedlige lejetillæg er kr. 633,00
- Herudover betales et månedligt lejetillæg på kr. 85,00 (2010-niveau) til dækning af afdelingens øgede vedligeholdelsesomkostninger.

Efterisolering af lofter efter Servicecenterets anvisninger:

- Maksimalt kr. 35.000 pr. lejemål
- Ordningen er godkendt til at omfatte alle boliger i afdelingen
- Der betales tillæg til huslejen i 15 år
- Afdelingen foretager efterisolering inden ledige lejemål genudlejes
- Afdelingen yder kontant tilskud på kr. 10.000 til arbejdet
- Det forventede maksimale månedlige lejetillæg er kr. 198,00

Yderligere oplysninger om disse ordninger kan fås på ejendomskontoret.

Lovgrundlaget/Reglernes godkendelse

REGLERNE OM RÅDERET OG INSTALLATIONSRET ER BESKREVET I:

- Lov om leje af almene boliger, kapitel 8
- Bekendtgørelse om drift af almene boliger, kapitel 18

REGLERNES GODKENDELSE:

Råderetsreglerne for din afdeling er godkendt - 17.06.2004. Opdateret d. 14.09.2023.